<u>सुनिल स्मृति गाउँपालिका</u>

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ४ संख्या : ३ माघ १७ गते आईतवार, २०७८

भाग - २

सुनिल स्मृति गाउँपालिका जलश्रोत तथा मुहान दर्ता सम्बन्धि कार्यविधि, २०७८

कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत मिति : २०७८/१० /१७

सुनिल स्मृति गाउँपालिका भित्रको भू- सतहमा वा भूमिगत वा अन्य कुनै अवस्थामा रहेको जलश्रोतको समुचित उपयोग, संरक्षण, व्यवस्थापन र विकास गर्न एवं जलश्रोतको लाभदायक उपयोगहरुको निर्धारण गर्ने, त्यस्तो उपयोगबाट हुने वातावरण तथा अन्य हानिकारक प्रभावको रोकथाम गर्ने एवं जलश्रोतलाई प्रदूषणमुक्त राखी समुचित प्रयोग गर्ने वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ (१) अनुसूची ८ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७८ को दफा ११ (प) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सुनिल स्मृति गाउँपालिकाले यो कार्यविधि जारी गरेको छ।

१. **<u>संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :</u> (१)** यस कार्यविधिको नाम " सुनिल स्मृति गाउँपालिका जलश्रोत तथा मुहान दर्ता कार्यविधि, २०७८ " रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

<u>२. परिभाषा</u> : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

(क) **"जलश्रोत"** भन्नाले गाउँपालिका भित्रको भू- सतहमा वा भुमिगतमा वा अन्य जुनसुकै अवस्थामा रहेको पानी सम्झनुपर्छ।

(ख) **"लाभदायक उपयोग "** भन्नाले उपलब्ध साधन र श्रोतले भ्याए सम्म समुचित रुपले गरिएको जलश्रोतको उपयोग सम्झनुपर्छ।

(ग) **"अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्था"** भन्नाले जलश्रोतको उपयोग गर्ने दफा ७ बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा सङ्गठित संस्था सम्झनुपर्छ।

(घ) **"उपभोत्ता संस्था"** भन्नाले दफा ५ बमोजिम गठित जल उपभोत्ता समिती, संस्था सम्झनुपर्छ।

(ङ) **"गाउँपालिका जलश्रोत समिति"** भन्नाले दफा ९ बमोजिम गठित समिति सम्झनुपर्छ।

(च) **"अनुमति पत्र"** भन्नाले दफा १५ बमोजिम दिईने अनुमति पत्र सम्झनुपर्छ।

(छ) **"सर्वेक्षण"** भन्नाले जलश्रोत उपयोगका लागि गरिने विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन,संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, वातावारणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, डिजाईन र त्यसका लागि गरिने अन्वेषण कार्य सम्झनुपर्छ।

(ज) **"उपरोक्त"** भन्नाले सम्बन्धित सेवा प्रयोग तथा उपभोग गर्ने ब्यक्ति सम्झिनुपर्छ।

(झ) **"सेवा शुल्क"** भन्नाले गाउँपालिका वा अधिकार प्राप्त व्यक्ति वा संस्था उपलब्ध गराएको जलश्रोतसंग सम्बन्धित सेवा उपभोग गरे वापत उपभोक्ताले बुझाउनुपर्ने शुल्क सम्झनुपर्छ।

(ञ) **"गाउँपालिका"** भन्नाले सुनिल स्मृति गाउँपालिका सम्झनुपर्छ।

(ट) **"प्रमुख"** भन्नाले गाउँपालिका अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ।

(ठ) **"प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत"** भन्नाले गाँउपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ।

<u>३. **जलश्रोत स्वामित्व** :</u> गाँउपालिकाभित्र रहेको जलश्रोतको स्वामित्व गाँउपालिकामा निहित रहनेछ।

<u>४. **जलश्रोत उपयोग :**</u> यस कार्यविधि बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त नगरी कसैले पनि जलश्रोतको उपयोग गर्न पाउने छैन।

<u>५. **जल उपभोक्ता संस्थाको गठन** :</u> (१) सामूहिक लाभका लागि संस्थागत रूपमा जलश्रोतको उपयोग गर्न चाहने व्यक्तिहरुले पदाधिकारी (अध्यक्ष,सचिव वा कोषाध्यक्ष पदमा सम्भव भए सम्म १ जना महिला रहने) तथा सदस्य समेत गरी कम्तीमा सात जना (३३ प्रतिशत महिला अनिवार्य) भएको उपभोक्ता संस्था गठन गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा(१) बमोजिम उपभोक्ता संस्था गठन गरी दर्ता गराउन चाहने सम्बन्धित उपभोक्ताहरु मध्येबाट कम्तीमा सात जना उपभोक्ताहरुले अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा उपभोक्ता संस्थाको एकप्रति विधान र एक सय रुपैंया दस्तुर सहित गाँउ जलश्रोत समिती समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

<u>६. **विधानमा खुलाउनुपर्ने विवरणहरु** :</u> दफा ५.२ बमोजिम पेश गर्नुपर्ने उपभोक्ता संस्थाको विधानमा सामान्यतया संस्था सम्बन्धि देहायका विवरणहरु खुलाउनु पर्नेछ :

(क) पुरा नाम र ठेगाना,
(ख) उद्देश्य तथा कार्यक्षेत्र,
(ग) सदस्यको लागि योग्यता र सदस्यता शुल्क,
(घ) सदस्यको निष्काशन र राजिनामा,
(ङ) हक दावी, नामसारी वा हकवालाको मनोनयन,
(च) साधारण सभासम्बन्धी,
(छ) सञ्चालक समितीको गठन (निर्वाचन एवं काम, कर्तव्य र अधिकार)
(ज) सञ्चालक पदमा वहाल रहन नसक्ने अवस्था,
(झ) सञ्चालक समितीको बैठक सम्बन्धी कार्यविधी,
(ञ) कोष र लेखापरीक्षण,
(ट) विधान संशोधन,

(ठ) विघटन संशोधन,

(ड) विविध।

७. दर्ता र प्रमाणपत्र: (१) दफा ५ बमोजिम पर्न आएको दरखास्त उपर गाउँ जलश्रोत समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरीउपरोक्ता संस्था दर्ता गर्न उपयुक्त देखेमा दर्ता शुल्क वापत अनुसूची - २ बमोजिमको ढाँचामा गाउँपालिकाले उपरोक्त संस्था दर्ताको प्रमाणपत्र दिनेछ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम कुनै उपरोक्ता संस्था दर्ता गर्न उपयुक्त नदेखेमा गाउँ जलश्रोत समितिले सोको स्पष्ट कारण खोली दरखास्तवालालाई दरखास्त पेश गरेको मितिले तीस दिनभित्र सूचना दिनु पर्नेछ।

(३) योकार्यविधी प्रारम्भहुनु अगावै प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भएका उपरोक्त संस्थाहरु यसै कार्यविधीबमोजिमभएका मानिनेछन्।

८.विधान संशोधन: उपरोक्ता संस्थाले आफ्नो विधान संशोधन गर्न परेमा विधानको प्रक्रिया पुरा गरी तयार गरिएको विधानको संशोधित मस्यौदा गाउँजलश्रोत समितिमा पेश गर्न पर्नेछ र समितिले तत् सम्बन्धमा आवश्यक जांचबुझ गरी विधान संशोधन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ।

९.गाउँजलश्रोत समितिको गठन: (१) गाउँपालिका भित्र रहेको जलश्रोतको उपयोग तथा नियमन गर्नको लागि अनुमति पत्र प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि गाउँ श्रोत समिति रहनेछ:

(२) गाउँ जलश्रोत समितिमादेहायकाअध्यक्ष र सदस्यहरु रहनेछन् :

(क) गाउँपालिकाप्रमुख	- अध्यक्ष
(ख) जलश्रोत तथा मुहान दर्ता गर्ने सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष	- सदस्य
(ग) गाउँपालिकाको पुर्वाधार शाखा प्रमुख	- सदस्य
(घ) गाउँपालिकाको कृषि शाखा प्रमुख	- सदस्य
(ङ) वन सव डिभिजनको प्रमुख / अधिकृत प्रतिनिधि	- सदस्य
(च) अध्यक्षले तोकेको गाउँ कार्यपालिकाको सदस्य	- सदस्य
(छ) सम्बन्धित शाखाको प्रमुख	- सदस्य
(ज) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य सचिव

१०.जलश्रोत समितिको बैठक र कार्यविधी: (१) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ।

(२) बैठककोअध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ। निजको अनुपस्थितिमा सदस्यहरु मध्येबाट छानेको व्यक्तिले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ। बैठकको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गर्नेछ।

(३) बैठक सञ्चालनको कार्यविधि समिती आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

११. जलश्रोत उपयोगको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्त दिने: (१) जलश्रोत उपयोगको सर्भेक्षण अनुमति पत्र लिन चाहने व्यक्ति वा संगठित संस्थाले अनुसूची - ३ बमोजिमको ढाँचामा विस्तृत विवरण खुलाई गाँउ जलश्रोत समिति समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम दरखास्त परेपछि समितिले पेश भएकोनिवेदनउपरजाँचबुझ गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा(२) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा उपयुक्त देखेएमा समितिले जलश्रोत उपयोगको सर्वेक्षण अनुमति पत्र दिनुपर्नेछ । यसमा अनुमति प्राप्त गरेको व्यक्तिले सर्वेक्षणको काम समाप्त गरेको मितिले तीस दिन भित्र गाउँजलश्रोत समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने पर्नेछ ।

१२.जलश्रोत उपयोग अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिने: (१) जलश्रोतको उपयोग गर्न चाहनेव्यक्ति वा संगठित संस्थाले अनुसूची - ४ बमोजिमको ढाँचामा प्रस्तावित परियोजनासँग देहायको विवरणहरु खुलाई गाउँजलश्रोत समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(क) परियोजना विस्तृत विवरण परियोजना स्थलको नक्शा, उपयोग गरिने पानीको श्रोत, परियोजना सम्पन्न गर्न लाग्ने अनुमानित समय, लागत, परियोजनाको सहभागीहरुको नाम र तिनीहरुको संलग्नताको किसिम, परियोजनामा अन्तिम स्वामित्व रहने व्यक्ति वा संगठन संस्था तथा त्यस्तो संस्थाका सञ्चालकरुको नाम, थर र वतन समेत स्पष्ट रुपमा खुलाउनु पर्छ ।

(ख) सम्भाव्यताकोविश्लेषण परियोजनाको विस्तृत नक्शा सहितको प्राविधिक विवरण तथा आर्थिक विश्लेषण र उपभोक्ताहरुको विवरण ।

(ग) वित्तीय व्यवस्था परियोजनाकोअनुमानित वित्तीय व्यवस्था, परोयोजनाको लगानीकर्ताहरुको आर्थिक हैसियत, परियोजनामा प्रत्यक्ष रुपले सहभागी हुने वित्तीय संस्थाहरुकोप्रतिबदध्ता र लगालनीकर्ताहरुको दायित्व तथा शेयर पूँजी र ऋणको प्रतिशत ।

(घ) घर जग्गाको उपयोग वा प्राप्ती परियोजना निर्माण कार्यको लागि स्थायी र अस्थायी तवरबाट उपयोग वा प्राप्तीको लागि चाहिने सरकारी वा गैर सरकारी जग्गाको कूल क्षेत्रफल र जग्गाधनीहरुको लागत ।

(ङ) वातावरणीय प्रभाव विश्लेषण (परियोजनाले पर्ने उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभावलाईन्युनतम गर्न अपनाउने उपायहरु तथा जलश्रोतमा रहने जलचर एवं जल वातावरण संरक्षणको लागि अपनाउने उपायहरु, परियोजनाको सम्बन्धित क्षेत्रमा पार्न सक्ने सामाजिक तथा आर्थिक प्रभावको अतिरिक्त विधमान स्थानीय श्रम तथा श्रोत र साधनको उपयोग, परियोजना सम्बन्धी कार्यपूरा भएपछि त्यस क्षेत्रका व्यक्तिहरुले पाउने लाभ, निर्माण तथा सञ्चालन सम्भार सम्बन्धमा स्थानीय उपभोक्तालाई दिइने तालिम, निर्माण शिविरको लागि आवश्यक पर्ने सुविधाहरु, सुरक्षात्मक व्यवस्थाहरु तथा परियोजना सञ्चालनबाट सम्बन्धित जग्गाधनिहरुलाई पर्ने सक्ने असर, विस्थापित जानसंख्याको लागत र तिनीहरुको पुनर्वासको लागि अपनाउने आवश्यक व्यवस्था समेत स्पष्ट रुपमा खुलाउनु पर्छ।

१३. दरखास्त उपर जाँचबुझ : (१) दफा १२ बमोजिम दरखास्त प्राप्त भएपछि यस कार्यविधि बमोजिम दरखास्त साथ पेश गर्नुपर्ने आवश्यक कागजातहरु विवरण वा प्रतिवेदन पेश गरे नगरेको सम्बन्धमा गाउँजलश्रोत समितिलेआवश्यक जाँचबुझ गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम जाँचबुझ दर्ता दरखास्तवालाले दरखास्त साथ पेश गर्नु पर्ने कागजात, विवरण वा प्रतिवेदन पेश नगरेको भए त्यस्तो कागजात, विवरण वा प्रतिवेदन पेश गर्न गाउँ जलश्रोतसमितिले सम्बन्धित दरखास्तवालालाई मुनासिब माफीकको म्याद तोकी दरखास्त दर्ता भएकोमितिले तीस दिनभित्र सो कुराको सूचना दिनुपर्नेछ।

(३) दफा(२) बामोजिम कुनै कागजात, विवरण वा प्रतिवेदन पेश गर्न गाउँजलश्रोत समितिले म्याद तोकी सूचना दिएकोमा जुन मितिमा त्यस्तो कागत प्राप्त हुन आउँछ। सोही मितिलाई दरखास्त परेको मिति मानिनेछ।

१४.सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्नुपर्ने : (१) दफा १२ बमोजिम जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त परेपछि गाँउजलश्रोत समितिले दफा १३ बमोजिम आवश्यक जाँचबुझ गरी तत् सम्बन्धी विवरणहरु खुलाई सार्वजनिक जानकारीको लागि सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा(१)बमोजिम जाँचबुझ दर्ता दरखास्तवालाको दरखास्तसाथ पेश गर्नु पर्ने कुनै कागजात, विवरण वा प्रतिवेदन पेश गरेको रहेनछ भने त्यस्तो कागजात, विवरणवा प्रतिवेदन पेश गर्न गाउँजलश्रोत समितिले सम्बन्धित दरखास्तवालालाई मुनासिव माफीकको म्याद तोकी दरखास्त दर्ता भएको मितिले तीस दिन भित्र सो कुराको सूचना दिनु पर्नेछ।

(३) दफा(२) बमोजिम कुनै कागजात, विवरण वा प्रतिवेदन पेश गर्न गाउँ जलश्रोत समितिले म्याद तोकी सूचना दिएकोमा जुन मितिमा त्यस्तो कागजात प्राप्त हुन आउँछ सोही मितिलाई दरखास्त परेको मिति अनुमतिपत्र दिने मानिनेछ।

१५.अनुमतिपत्र दिने: दफा १२ बमोजिम दरखास्त उपर दफा १३ र १४ बमोजिम कार्यविधि पूरा गरी गराई गाउँ जलश्रोत समितिले दरखास्तवालाको माग बमोजिम वा आवश्यक भए संशोधन समेत गरी अनुसूची - ६ बमोजिमको ढाँचामा दरखास्तवालालाई जलश्रोतको उपयोग सम्बन्धी अनुमतिपत्र दिनु पर्नेछ।

१६.जलश्रोत माथि अधिकार कायम हुने: यस कार्यविधिबमोजिम जलश्रोतकोउपयोगसम्बन्धीकार्यसञ्चालन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्थालाई अनुमतिपत्रमा उल्लेख भएबमोजिमकोलागि सोही अनुमतिपत्रमा तोकिएको स्थान र क्षेत्रसम्मको जलश्रोत उपयोग गर्ने अधिकार प्राप्त हुनेछ।

१७.नयाँ अनुमतिपत्र लिनुपर्ने: (१) कार्यविधि प्रारम्भ हुनु अगावैदेखि जलश्रोतको उपयोग गरिरहेको व्यक्ति वा संगठन संस्था पनि दफा १२ मा उल्लेखित विवरणहरु खुलाई कार्यविधि प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्षभित्र जलश्रोत उपयोग अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिनेछ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम पर्न आएको दरखास्त उपर सम्बन्धित गाउँजलश्रोत समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी दरखास्तवालालाई अनुसूची - ६ बमोजिमको ढाँचामा अनुमतिपत्र दिनेछ।

(३) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनु भन्दा अघि तत्काल प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई वा नभई स्थापना भईरहेका समितिले पनि यो कार्यविधि प्रारम्भ भएको मितिले छ महिनाभित्र यो कार्यविधि बमोजिम सूचीकृत गराउनु पर्नेछ। सूचीकृत दर्ता हुनको लागि गत आ. व. सम्मको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र साधारण सभाको निर्णय अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ।

१८.**अनुमतिपत्र दस्तुर**: यो कार्यविधि बमोजिमको जलश्रोत उपयोग सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्न अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिदा तथा अनुमति लिदा र नविकरण गर्दा अनुसूची -७ मा तोकिए बमोजिमको अनुमतिपत्र दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ।

१९. **अनुमतिपत्र नवीकरण गर्ने**: (१) यो कार्यविधिबमोजिम जलश्रोतको सर्वेक्षण वा उपयोगको लागि अनुमतिपत्रमा उल्लेखित अवधि समाप्त हुनु अगावै अर्को अवधिको लागि अनुमतिपत्र नवीकरण गर्नु पर्नेछ।

(२) प्रत्येक अनुमतिपत्र नवीकरण गराउँदा गत आ. व. सम्मको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र साधारण सभाको निर्णय अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ।

२०. **अनुमतिपत्र बिक्री वा हस्तान्तरण गर्न स्वीकृत लिनु पर्ने**: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफ्नो अनुमतिपत्र बिक्री गर्न व अन्य कुनै प्रकारले कसैलाई हस्तान्तरण गर्नु परेमा गाउँ जलश्रोत समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम प्राप्त भएकोनिवेदनउपरगाउँ जलश्रोत समितिको आवश्यक जाँचबुझ गरी दरखास्तवालाको नाउँमा रहेको अनुमतिपत्र अन्य व्यक्ति व संगठित संस्थाको नाउँमा बिक्री गर्न वा अन्य कुनै प्रकारले हस्तान्तरण गर्न स्वीकृत दिन सक्नेछ।

२१. **वार्षीक शुल्क**: अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले जलश्रोतको उपयोग गरी व्यक्तिहरुलाई व्यापारिक प्रयोजनको लागि जलश्रोत उपलब्ध गराए वापत गाउँपालिकालाई बुझाउनु पर्ने वार्षिक शुल्क अनुसूची - ७ मा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ।

२२.**उपभोक्तासमिति/ संस्थाकोसम्पत्ति** : (१) उपभोक्ता समिति/संस्थाको सदस्य वा कर्मचारी लगायतकुनै व्यक्तिले समितिको विधान विरुद्ध संस्थाको कुनै सम्पत्ति दुरुपयोग गरेमा, कब्जा गरेमा वा रोक्का राखेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो सम्पत्ति दुरुपयोग गर्ने, कब्जा वा रोक्का राख्नेबाट लिई उपभोक्ता समिति/संस्थालाई फिर्ता बुझाईदिनसक्नेछ।

(२) उपदफा(१) बमोजिमको उपभोक्ता समिति/संस्थाको सम्पत्तिफिर्ता गर्ने गरी गाउँपालिकालर गरेको कारवाहीको चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सम्बन्धित अदालतमाउजुरगर्न सक्नेछ।

(३) उपभोक्ता अमिति/संस्थाको सदस्य वा कर्मचारी लगायत कुनै व्यक्तिले उपभोक्ता समिति/संस्थाकोकुनै सम्पत्तिवा लिखत वा प्रतिष्ठा विरुद्ध कुनै अपराध वा विराम गरेमा उपभोक्ता समिति/संस्थाको कुनै सदस्य उपर प्रचलित कानुन बमोजिम गाउँपालिकाले कारवाही चालाउन सक्नेछ।

२३.**उपभोक्ता समिति/संस्थाको उद्देश्यहरुमा हेरफेर**: (१) उपभोक्ता समिति/संस्थाको उदेश्यहरुले हेरफेर गर्न आवश्यक देखेमा वा सो उपभोक्ता समिति/संस्थालाई कुनै अर्को उपभोक्ता समिति/संस्थामा गाभ्न उचित देखेमा

सो उपभोक्ता समिति/संस्थाले तत् सम्बन्धी प्रस्ताव तयार पारी सो प्रस्ताव उपर छलफल गर्न उपभोक्ता विधान बमोजिम साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(२) साधारण सभामा कुल सदस्य संख्याको दुई तिहाई सदस्यहरुले प्रस्तावमा समर्थन जनाएमा सो प्रस्ताव साधारण सभाबाट पारित भएको मानिनेछ । तर सो प्रस्ताव लागु गर्न गाउँपालिकाकोपूर्व स्वीकृत लिनु पर्नेछ ।

२४. **उपभोक्ता समिति/संस्थाको वर्गीकरण** : अनुमति प्राप्त गरी गाँउपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालनमा रहेका खानेपानी तथा सरसफाईउपभोक्ता समितिहरुको व्यवस्थापनबाट खानेपानी उपलब्ध गराउने उपभोक्तासदस्यसंख्याको आधारमा निम्नअनुसार उपभोक्ता समिति/संस्थाको वर्गीकरण हुनेछ।

१. १००१ जना वा सो भन्दा बढी उपभोक्ता सदस्य भएको (क वर्ग)

२. ५०९देखि १००० जना उपभोक्ता सदस्य भएको (ख वर्ग)

३.५०० जना सम्म उपभोक्ता सदस्य भएको(ग वर्ग)

२५. **तदर्थ समिति गठन गर्न सकिने**: यसअघि दर्ता स्वीकृत प्राप्त गरी सञ्चालनमा रहेका र नयाँ अनुमति प्राप्त गरी स्थापना हुने उपभोक्ता समितिहरुलेतोकिएबमोजिम६महिना भित्र साधारण सभा गरी उपभोक्ता समिति गठन प्रकृया पुरा नगरेमा त्यस्ता तदर्थ समिति वा अवधि पुरा भएका उपभोक्ता समितिहरुलाई विघटन गरी सञ्चालन नियमित गर्न गाउँपालिकाको तर्फबाट सम्बन्धित उपभोक्ता सदस्यहरु मध्येबाट तदर्थ समिति गठन गरी साधारण सभा समेतका आवश्यक प्रकृया काम कारबाही गरी गराई व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

२६.**गठन गर्न सकिने संघ**: दर्ता स्वीकृति प्राप्त गरी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालनमा रहेका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिलाई एक सदस्य मानी गाउँपालिका स्तरिय खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संघ गठन गरी सोही संघको प्रत्यक्ष रेखदेख सहयोग समन्वयमा अन्य सम्पूर्ण उपभोक्ता समितिहरुलाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

२७. **आय व्यय विवरण पठाउनु पर्ने**: उपभोक्ता समितिले आफ्नो समितिको आय व्यय विवरण लेखापरीक्षककोप्रतिवेदन सहित प्रत्येक वर्ष गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

२८. **आयव्यय विवरण जाँच गर्ने**: (१) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलेआवश्यक देखेमा समितिको आय व्यय विवरण आफुले नियुक्त गरेको कुनै अधिकृतद्वारा जाँच गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम आयव्यय विवरण जाँच गराए बापत गाँउपालिकाले आयव्यय विवरण जाँचबाट देखिन आएको मौज्दात रकमको सयकडा तीन प्रतिशतमा नबढाई आफूले निर्धारण गरेको दस्तुर असुल गरी लिन सक्नेछ ।

(३) आयव्यय विवरण जाँच गर्ने अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजातहरु वा साधेको प्रश्नको जवाफ दिनु समितिको पदाधिकारी, सदस्य र कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।

(४)आयव्यय विवरण जाँच गर्ने अधिकृतले गाउँपालिकाले तोकिदिएको म्याद भित्र आयव्यय विवरण जाँचको प्रतिवेदन गाउँपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्ने छ र सो प्रतिवेदनको आधारमा समितिको कुनै सम्पत्ति सो संस्थाको कुनै पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचरीले हिनामिना गरेको, नोक्सान गरेको वा दुरुपयोग गरेको पाइएमा गाउँपालिकाले त्यस्तो पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीबाट सो हानी नोक्सानी असूल गर्न प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही चलाउन सक्नेछ । तर, प्रचलित कानूनले सजाय समेत हुने अपराध भएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम मुद्धा चलाउन सक्नेछ ।

२९. **निर्देशन दिने** : गाउँपालिकाले उपभोक्ता समिति/संस्था तथा संगठित संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित समिति/संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

३०**. दण्डसजाय** : (१) दफा ७ बमोजिम दर्ता नगराई उपभोक्ता समिति/संस्था सञ्चालन गरेमा त्यस्ता समितिका सदस्यहरुलाई गाउँपालिकाले जनही पाँच हजार रुपैंयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(२) दफा (२७) बमोजिम हिसावको विवरण नपठाएमा उपभोक्ता समिती/संस्थाका सदस्यहरुलाई गाउँपालिकाले जनही एक हजार रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर, कुनै सदस्यले दफा (२७) उल्लघंन हुन नदिन सकभर प्रयत्न गरेको थियो भन्ने सन्तोषजनक प्रमाण पेश गरेमा निजलाई सजाय गरिने छैन ।

(३) दफा (२८) को उपदफा (३) बमोजिम आयव्यय विवरण जाँच गर्ने सम्बन्धित अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजपत्र वा सोधेको प्रश्नको जवाफ नदिने सम्बन्धित पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीलाई गाउँपालिकाले पाँच हजार रुपैंयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(४) दफा (२३) बमोजिम गाउँपालिकाको स्वीकृति नलिई उपभोक्ता समिति/संस्थाको उद्देश्यमा हेरफेर गरेमा वा अर्को समितिसँग गाभेमा वा समितिले आफ्नो उद्देश्यको प्रतिकूल हुने गरी काम कारवाही गरेमा वा गाउँपालिकाले दिएको निर्देशन पालन नगरेमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले त्यस्तो समितिको दर्ता निलम्वन गर्न वा खारेजी प्रकृयाको लागि जलश्रोत समितिमा पेश गर्न सक्नेछ ।

३१. **पुनरावेदन**: दफा (३०) बमोजिम गाउँजलश्रोत समितिले गरेको अन्तिम निर्णय उपर पैतिस दिन भित्र सम्वन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने छ ।

३२. **उपभोक्ता समिति/ संस्थाको विघटन वा त्यस्को परिणाम** : (१) उपभोक्ता समिति/संस्थाको विधान बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्न नसकी वा अन्य कुनै कारणवश समिति विघटन भएमा त्यस्तो उपभोक्ता समिति/संस्थाको सम्पूर्ण जायजेथा गाउँपालिका सर्नेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम विघटन भएको उपभोक्ता समिति/संस्थाको जायजेथाले भ्याएसम्म त्यस्तो दायित्व गाउँपालिकाले व्यहोर्नेछ ।

३३. **नियम बनाउने अधिकार**: यस कार्यविधिकोउद्देश्य कार्यविधिको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ ।

३४. **कार्य समितिको स्वत:विद्यटन:** उपभोक्ता समिति/ संस्थाले आफ्नो विधान अनुसारको तोकिएको समय अवधि भित्रमा नयाँ कार्य समिति चयन हुन नसकेमा उक्त कार्य समितिको स्वत:विद्यटन ।

३५. **गाउँपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने** : गाउँपालिकाले जलश्रोत उपयोग सम्बन्धमा गाउँजलश्रोत सम्बन्धी नियमावली तथा कार्यविधि निर्माण तथा निर्देशन दिन सक्नेछ । त्यस्तो निर्देशनको पालन गर्नु गाउँजलश्रोत समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

३६. **खारेजीवा बचाउ**: (१) संघ तथा लुम्बिनी प्रदेशबाट जलश्रोत सम्बन्धी नियमावली तथा कार्यविधि निर्माण तथा निर्देशन भएमा सोही बमोजिम हुनेछ ।

(२) जलश्रोत तथा मुहान दर्ता कार्यविधि लागु हुनु पूर्व जलश्रोत ऐन, २०४९ अन्तर्गत दर्ता भएका समिति यसै कार्यविधि बमोजिम दर्ता भए सरह मानिनछ ।

(३) यसकार्यविधिमा उल्लेखित विषयवस्तुहरु प्रचलित ऐन नियमसँग बाझिएमा उक्त दफा स्वत:

खारेज भई प्रचलित ऐन, नियम अनुसार हुनेछ ।

३७. **अनुसूचीमा हेरफेर वा थपघट गर्न सक्ने**: गाउँपालिकाले स्थानिय राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी यस कार्यविधिको अनुसूचीमा आवश्यकतानुसार हेरफेर वा थपघट गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची- १

(दफा ५ को उपदफा(२) बमोजिम)

श्री अध्यक्ष ज्यू,
गाउँजलश्रोत समिति,
सुनिल स्मृति गाउँपालिका सुलिचौर, रोल्पा।

विषय: जलश्रोत मुहान/सिंचाई/दर्ता तथा संरक्षणको लागि।

महोदय,

हामीले.. उपभोक्ता संस्था गठन गरी दर्ता गराउन चाहेको हुँदा प्रचलित नियम बमोजिम उपभोक्ता संस्था दर्ता गराउन देहायको विवरण खुलाई प्रस्तावित उपभोक्ता संस्थाको एक प्रति विधान र जलश्रोत दर्ता कार्यको लागि निवेदन दस्तुर नं. .... बाटरु १००। (एक सय) रुपैँया दस्तुर सहित दरखास्त दिएका छौँ।

विवरण:

१. उपभोक्ता संस्थाको नाम:
२. कार्य क्षेत्र:
३. उद्देश्यहरु:

(क)

(ख)

४. उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी/सदस्यहरुकोविवरण

सि.नं.	नाम	ठेगाना	पेशा	कैफियत
१.				
२.				
३.				
४.				
५.				
६.				
७.				

५ उपयोग गरिने जलश्रोतको विवरण:

(क)जलश्रोतका नाम र रहेको ठाउँ :

(ख)जलश्रोतबाट गरिने प्रयोग:

(ग) उपभोक्ता संस्थाले उपयोग गर्न चाहेको जलश्रोतको परिमाण:

(घ) उक्त जलश्रोतको हाल भैरहेको उपभोग :

६. उपभोक्ता संस्थालेपु चाहेको सेवा सम्बन्धी विवरण:

(क) सेवाको किसिम :

(ख) सेवा क्षेत्र:

(ग) सेवावाट लाभान्वित हुने उपभोक्ताहरुको संख्या:

(घ) भविष्यमा सेवा विस्तार गर्न सकिने सम्भावना:

७. आर्थिक श्रोतको विवरण:

केन्द्र/प्रदेश/स्थानीयसरकार: गै.स.स.: जनसहाभागिता:

८. कार्यालयको ठेगाना:

निवेदक

उपभोक्ता संस्थाको तर्फबाट दरखास्त दिनेको सहि:

नाम:

थर:

ठेगाना:

नागरिकता नं:

सम्पर्क :

अनुसूची-२
(दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम)

गाउँ जलश्रोत समिति

सुनिल स्मृति गाउँपालिका, सुलिचौर।

दर्ता मिति:

दर्ता नं:

श्री..............................

....

विषय: जलश्रोत उपभोक्ता संस्था दर्ता प्रमाण पत्र।

सुनिल स्मृति गाउँपालिका वडा नं………..मा रहेको .... जलश्रोत मुहान .... खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थालाई गाउँजलश्रोत कार्यविधिको दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम गाउँकार्यपालिकाको बैठक संख्या .... मिति.......................को निर्णय नं .... बमोजिम यस कार्यालयमा दर्ता गरी यो दर्ता प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ। गाउँपालिकाको निर्देशन तथा गाउँजलश्रोत कार्यविधि बमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु होला। संस्थाको कार्यक्षेत्र गाउँपालिकाको वडा नं .... रहनेछ। साथै प्रत्येक आर्थिक वर्षको आश्विन मसान्तसम्म संस्था नवीकरण गर्नुहुन समेत जानकारी गराईन्छ।

प्रमाणपत्र जारी गर्नेको

दरखास्त:

नाम,थर:

पद:

मिति:

अनुसूची-३

(दफा ११ बमोजिम)

जलश्रोतको प्रयोगको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त फारम

श्रीअध्यक्ष ज्यू ।
गाउँजलश्रोत समिति
सुनिल स्मृति गाउँपालिका, सुलिचौर रोल्पा।

विषय: जलश्रोतको प्रयोगको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र सम्बन्धमा ।

सुनिलस्मृति गाउँपालिका वडा नं. .... मा रहेको .... जलश्रोत उपयोगको निमित्त सर्वेक्षण गर्नको लागि अनुमतिपत्र पाउन जलश्रोत कार्यविधिको दफा .... बमोजिम देहायको विवरण खुलाई यो दरखास्त पेश गरेको छु ।

१. व्यक्ति वा संगठित संस्थाको नाम र ठेगाना:
२. उद्देश्य:
३. सर्वेक्षण गर्ने क्षेत्र:
४. सर्वेक्षण गर्ने लाग्ने अनुमनित खर्च रु:
५. सर्वेक्षण गर्ने अवधि:
६. अन्य विवरणहरु(जलश्रोतनियमावली,२०५० को नियम १२ बमोजिम) माथि उल्लेखित व्यहोरा ठीक साँचो छ । झुठा ठहरे कानून बमोजिम सहुँला बुझाउँला ।

संगठित संस्था भए सो संस्थाको छाप सम्बन्धित व्यक्ति वा संगठित संस्थाको तर्फबाट दरखास्त दिनको

नाम र थर:
सही:
पद:

प्रमाणपत्र जारी गर्नेको
दरखास्त:

नाम,थर:

पद:

मिति:

अनुसूची - ४

(दफा १२ बमोजिम)

जलश्रोतको उपयोगको सर्वेक्षण अनुमति पत्र

सनिल स्मृति गाउँपालिका,
गाउँ जलश्रोत समिति, सुलिचौर।
अनुमतिपत्र संख्या:

श्री

महाशय,

तपाईलाई जलश्रोतको उपयोगको सर्वेक्षण गर्न पाउने गरी देहायको विवरण खाली यस गाउँ जलश्रोत कार्यविधि बमोजिमको अनुमतिपत्र प्रदान गरिएको छ।

१. व्यक्ति वा संगठित संस्थाको पूरा नाम ठेगाना:
२. जलश्रोत सर्वेक्षणको उद्देश्य:
३. जलश्रोत सर्वेक्षणको क्षेत्र:
४. अनुमतिपत्र वहाल रहने अवधि:

अनुमतिपत्र दिने अधिकारीको
नाम:
सही:
पद:
मिति:

अनुसूची - ५

(दफा १२ बमोजिम)

जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त फारम

श्री अध्यक्ष ज्यू,
गाउँ जलश्रोत समिति
सुनिल स्मृति गाउँपालिका, सुलिचौर, रोल्पा ।

विषय: जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्र सम्बन्धमा ।

जलश्रोतको उपयोगको निमित्ति अनुमतिपत्र पाउन मुहान दर्ता सम्बन्धी जलश्रोत कार्यविधि, २०७७ को दफा १२ बमोजिम देहायका विवरणहरु समेत खुलाई यो दरखास्त पेश गरेको छु ।

१. व्यक्ति वा संगठित संस्थाको नाम र ठेगाना:
२. उद्देश्य:
३. उपयोग गर्न खोजेको जलश्रोतको र उपयोग परिमाण गर्ने प्रयोजन:
४. प्रस्तावित जलश्रोत उपयोग गर्ने ठाउँ:
५. जलश्रोतको उपयोगबाट लाभ पुग्ने ठाउँको क्षेत्रफल:
६. प्रस्तावित सेवाबाट लाभान्वित हुने उपभोक्ताहरुको संख्या:
७. जलश्रोतको उपयोगको लागि लाग्ने अनुमानित रकम र सोको श्रोत:
८. जलश्रोत उपयोग गर्ने तरिका:
९. जलश्रोतको हाल भैरहेको र भविष्यमा हुन सक्ने उपयोग:
१०. अन्य विवरणहरु:

माथि उल्लेखित व्यहोरा ठिक साँचो हुन् । झुठा ठहरेमा कानून बमोजिम सहुँला बुझाउँला ।

संगठित संस्था भए सो संस्थाको छाप

सम्बन्धित व्यक्ति वा संगठित संस्थाको तर्फबाट दरखास्त दिनेको

नाम र थर:

सही:

पद:

सम्पर्क नम्बर:

मिति:

अनुसूची **- ६**

(दफा १५ बमोजिम)

जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्र

मिति:

अनुमतिपत्र संख्या:

श्री...

....

सुलिचौर।

विषय: जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्र सम्बन्धमा।

महोदय,

तपाईलाई जलश्रोतको उपयोग गर्न पाउने गरी देहायको विवरण खोली मुहान दर्ता तथा जलश्रोत कार्यविधि, २०७७ को दफा १५ बमोजिम यो अनुमतिपत्र प्रदान गरिएको छ।

१. व्यक्ति वा संगठित संस्थाको नाम र ठेगाना:
२. जलश्रोत उपयोगको उद्देश्य:
३. उपयोग गर्न खोजेको जलश्रोतको नाम:
   किसिम: रहेको स्थान:
४. उपयोग गर्न पाउने जलश्रोत परिमाण:
५. उपयोग गर्ने क्षेत्र:
६. जलश्रोत उपयोग गर्ने तरिका:
७. प्रस्तावित सेवाबाट लाभान्वित हुने उपभोक्ताहरुको संख्या:
८. अनुमतिपत्र वहाल रहने अवधि:

अनुमतिपत्र दिने अधिकारीको
नाम र थार:
सही:
पद:
मिति:

अनुसूची - ७

(दफा१८ बमोजिम)

जलश्रोतको उपयोगको अनुमतिपत्र/नविकरण दस्तुर

सि.नं.	जलश्रोत उपयोगको किसिम	निवेदन दस्तुर	दर्ता/अनुमति दस्तुर	नविकरण दस्तुर (प्रत्येक वर्ष आश्विन मसान्त सम्म)	आश्विन भन्दा पछि थप दस्तुर प्रति वर्ष
क	खानेपानी मुहान दर्ता (घरेलु प्रयोजनका लागि)	रु.१००।	रु.२०००।	रु.५००।	रु.५००।
ख	सिंचाई	रु.१००।	रु.२०००।	रु.१०००।	रु.१०००।
ग	पशुपालन, मत्स्यपालन जस्ता कृषि जन्य उपयोग	रु.१००।	रु.१०००।	रु.५००।	रु.५००।
घ	घरेलु उद्योग, औद्योगिक व्यवसाय तथा खानीजन्य उपयोग	रु.१००।	रु.२०००।	रु.१०००।	रु.१०००।
ङ	जल यातायात	रु.१००।	रु.५००।		
च	आमोद प्रमोदजन्य उपयोग	रु.१००।	रु.५००।		
छ	अन्य उपयोग (साना लघुविद्युत आयोजना, अन्या आयोजना)	रु.१००।	रु.५००।		
ज	अनुमतिपत्रप्राप्त व्यक्तिले जलश्रोतको उपयोग गर	रु.१००।	रु.१००००।		
झ	अन्य व्यक्तिहरुलाई व्यापरिक प्रयोजनको लागि जलश्रोत उपलब्ध गराएवापत				

आज्ञाले
गौतम भण्डारी
प्रमुख प्रशासकिय आधिकृत